

Макеєва О.М., к.ю.н., доцент,
Максимчук І.І., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВИЦЬ В УМОВАХ ПОЛОНУ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Жінкам, які обирають військову службу, доводиться зіштовхуватися з унікальними викликами та ризиками, серед яких є й можливість потрапити в умови полону. Питання захисту прав жінок військовослужбовиць у таких умовах є актуальним та вимагає уваги як на національному, так і на міжнародному рівні.

Умови полону можуть стати серйозним випробуванням для будь-якого військовослужбовця, але для жінок ця ситуація часто супроводжується додатковими ризиками та викликами. Жінки в полоні можуть відчувати на собі порушення прав, включаючи фізичне та сексуальне насильство, обмеження доступу до медичної допомоги, а також психологічний тиск та стрес. У зв'язку зі збільшенням кількості конфліктів та воєнних дій у світі, питання захисту прав жінок військовослужбовиць в умовах полону стає все більш актуальним. Необхідно розробляти та впроваджувати ефективні механізми захисту цих прав з метою забезпечення гідного та безпечного повернення жінок додому після закінчення воєнно-конфліктної ситуації.

Досягнення гендерної рівності у військовій справі є однією з умов інтеграції України у структури, що забезпечують її безпеку. Жінки в Україні отримали дозвіл на військову службу у 2008 році, проте їхня роль у Збройних силах значно зросла з початком російсько-української війни у 2014 році та посилилася з повномасштабним вторгненням росії в Україну 2022 року. Початок російсько-українського військового конфлікту вплинув на зростання ролі жінок в українському війську. У зв'язку з війною, законодавство у цій сфері зазнало певних змін, оскільки раніше жінкам було заборонено здобувати багато військових спеціальностей. Здебільшого їм дозволяли служити на посадах медичних працівників, бухгалтерів, діловодів і кухарів. Навіть якщо жінка фактично виконувала роль снайпера, юридично її оформлювали як кухарку чи медсестру. Станом на 1 березня 2023 року кількість жінок, які працювали у Збройних силах України, становила 60 538 осіб, що у 2,5 рази перевищує показник 2014 року [1, с. 110].

Війни, збройні конфлікти і окупація територій часто ведуть до зростання проституції, торгівлі жінками та сексуальних посягань на жінок, що вимагає конкретних заходів захисту і покарання [2, с. 301].

Згвалтування та інше сексуальне насильство також зазвичай застосовуються сторонами конфлікту в якості тактичного засобу ведення війни з метою залякати і принизити супротивника, що ми могли спостерігати в діях російських «військових» на початку повномасштабного вторгнення. Найжорсткіші випадки відбувалися поблизу Києва у містах Буча та Ірпінь.

Система норм, принципів та вимог, що становлять гарантії захисту прав і свобод жінок в умовах збройного конфлікту, це комплекс правових та організаційних механізмів. Ця система спрямована на забезпечення соціально-правової захищеності особи та створення умов для повноцінної реалізації конституційно гарантованих прав людини в умовах збройного конфлікту. В зв'язку з цим має сенс звернути увагу на міжнародні нормативно-правові акти, що регулюють статус жінок під час воєнних конфліктів. Так, основними міжнародними документами щодо забезпечення безпеки жінок є: Загальна декларація прав людини (1948 р.); Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами (1949 р.); Женевська конвенція щодо захисту цивільного населення під час війни (1949 р.); Декларація ООН про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів (1974 р.); Конвенція ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (CEDAW або Жіноча конвенція) (1979 р.); Декларація ООН про викорінювання насилля стосовно жінок (1993 р.); Платформа дій задля рівності, розвитку і миру (1995 р.) та Пекінська декларація (1995 р.); Факультативний протокол до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1999 р.) і т.д. [2, с. 301–302].

В даній роботі варто привернути найбільшу увагу до такої категорії як військовополонені-військовослужбовиці. Дане питання потребує особливої уваги, адже ті злочиння, які вчиняють російські «військові», повинні бути висвітлені на весь світ та повинні бути вирішені за допомогою світової правової спільноти.

Найбільш інтенсивно намагаються захистити жінок-військовослужбовиць сили НАТО, де служить значна кількість жінок. Саме нормативні акти, прийняті НАТО, першими почали регулювати окремі аспекти, пов'язані з гендерними питаннями несення військової служби жінками. Проте, останнім часом зменшилася увага до захисту жінок-військовополонених у збройних конфліктах, що становить серйозну проблему, яку визнало міжнародне співтовариство. Існують прогалини в міжнародному праві, які потрібно заповнити шляхом включення відповідних норм у національне законодавство. Україна також знаходиться на етапі розробки норм, що стосуються жінок-військовополонених. Жінки-полонені потребують мінімального захисту, який надає міжнародне гуманітарне право, але на практиці їх становище залишається незахищеним. Міжнародний Комітет Червоного Хреста

підкреслює, що жінки у полоні стикаються з великими ризиками, починаючи від загроз зґвалтування і закінчуючи тиском під час допитів [2, с. 304].

Наразі в Україні відсутні необхідні ефективні та всебічні механізми документування та фіксації злочинів щодо полонених, пов'язаних із конфліктом. Основною перепорою, яка не дозволяє зафіксувати дані злочини є абсолютна неспівпраця росії з Україною. Окрім того, співробітники компетентних відділів правоохоронних органів не завжди знайомі із методами та стандартами роботи із постраждалими від таких злочинів.

Отже, проблема захисту прав жінок військовослужбовиць у збройних конфліктах, зокрема у військовому полоні, є актуальною та потребує правового регулювання. Міжнародне право передбачає певні гарантії захисту прав жінок у збройних конфліктах, але на практиці існують прогалини та недоліки, які потребують уваги та вирішення. Зокрема, необхідність розробки та впровадження ефективних механізмів захисту прав жінок-військовополонених на рівні як національному, так і міжнародному. Крім того, потребує створення ефективних механізмів захисту порушених прав жінок-військовополонених, що передбачає співпрацю з міжнародними організаціями та розвиток національного законодавства як ключових кроків у забезпеченні захисту прав цієї вразливої категорії.

Література

1. Синявська О.Ю., Тимченко Н.С., Тимошенко Л.В. Щодо захисту прав жінок військовослужбовиць в умовах російсько-української війни. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. Вип. 38. С. 109–115.

2. Луцан А.В. Захист прав жінок в умовах збройних конфліктів. *Міжнародне право*. 2022. № 6. С. 299–306.

УДК 342.11.3(043.2)

Олещенко В.Ю., к.держ.упр.
Коваль Д.С., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПАСИВНА ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Правомірна поведінка - це поведінка, яка є суспільно корисною і відповідає закону. Це поведінка або вчинки, які не суперечать закону і відповідають вимогам закону.

За результатами дослідження Р.І. Панчишина, правова поведінка